

političke povijesti. U svakom slučaju, u hrvatskoj historiografiji još uvijek manjkaju temeljne studije i izvori, stoga se nadam da će još jedan priručnik mađarske povijesne škole nadahnuti mlađe istraživače na rad na izradi priručnika korisnih i drugim historiografijama.

Suzana Miljan

Toponimija otoka Paga, ur. Vladimir Skračić, knj. 5, Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, Biblioteka Onomastica Adriatica, Zadar 2011., 712 str.

Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru objavio je 2011. godine knjigu pod naslovom *Toponimija otoka Paga*. Nakon ukoričenih monografija koje obrađuju toponomiju otoka Pašmana (2006.), Ugljana (2008.), Vrgade (2009.) i Murtera (2010.), ovo – opsegom povećane djelo – uspješan je peti nastavak sustavnog, planskog i prije svega odlično zamišljenog i organiziranog rada Centra na znanstvenome projektu *Onomastica Adriatica*. Iako toponimija otoka Paga, kako navodi voditelj projekta i glavni urednik knjige Vladimir Skračić u uvodnome slovu knjige (1-2), nije bila izvorno planirana kao projektni zadatak te su prvenstvo trebali imati zadarski i šibenski otoci, toponomastička građa otoka Paga obrađena je i ovom prigodom prezentirana javnosti zahvaljujući poticajima sa samoga terena, odnosno suradnji s Ivom Oštarićem iz Kolana na Pagu. Prezentacija građe, kao i osnovna konceptijska načela (struktura i organizacija pojedinih cjelina), ovdje nije u odnosu na prethodnu knjigu promijenjena te se monografija sastoji od dviju velikih cjelina. U prvoj cjelini govori se o onomastičkom ambijentu otoka (geografija, povijest, povijest umjetnosti, kartografija, etnologija), a druga je cjelina posvećena toponomastičkoj problematici (suvremeni i povijesni korpus toponima, dijalektološka, semantička i etimološka interpretacija građe).

Prva cjelina, *Onomastički ambijent otoka Paga* (3-267), sadrži šest poglavlja. Ovaj temat otvara tekst Damira Magaša *Zemljopisna obilježja otoka Paga u funkciji upoznavanja njegove toponimije* (5-49), u kojemu se ukazuje na dosadašnja istraživanja zemljopisnih obilježja otoka Paga, a potom se podrobno razmatraju osnovni pojmovi koji se odnose na obuhvat i veličinu otoka, reljef, klimu, vode, geološke značajke, biljni pokrov, demografska gibanja te gospodarski razvoj. Slijedi prilog Anamarije Kurilić *Otok Pag od prapovijesti do kraja antičkog razdoblja* (51-91). Autorica na osnovu dosadašnjih saznanja iz historiografije rekonstruira osnovna obilježja razvoja otoka Paga od paleolita do antičkoga vremena. Navode se i opisuju arheološki lokaliteti (gradine, grobni humci, nekropole), a posebna se važnost pridaje rimskome razdoblju (1. st. prije Krista-4. st.) naselja *Cissa*, kao i drugim onodobnim središtima otočkih zajednica.

Rad *Spomenici povijesnoga graditeljstva na otoku Pagu* (93-180) potpisuje Emil Hilje. U ovome, vrlo opsežnome i brojnim podacima dokumentiranome radu, donosi se svojevrsni katalog umjetničkih spomenika graditeljstva u svim paškim naseljima. Posebnu istraživačku pozornost autor upravlja na crkveno graditeljstvo, ali i na javna zdanja – od gradskih zidina do kneževe palače i stambene arhitekture.

Osnovnim razvojnim sastavnicama Paga u srednjemu vijeku bavi se rad Miroslava Granića *Srednjovjekovni Pag (Povijesni pregled i topografija)* (181-216). Autor ukazuje na specifičnosti (u odnosu na druge dalmatinske gradove) u urbanom razvoju grada Paga (nedostatak antičkoga kontinuiteta), prati višestoljetne sukobe između Paga i Zadra te promišlja utjecaj Mletačke Republike na formiranje paške komune. U radu se donosi pregled glavnih gradskih zdanja u gradu Pagu i objavljuju neke od ključnih isprava iz paškog srednjovjekovlja.

Miroslav Granić potpisuje i rad *Antroponimijska građa Paga iz Ruićevih rukopisa* (217-249). Riječ je o rukopisnim djelima nastalim iz pera paškoga polihistora Marka Laura Ruića (1736.-1808.), a koja su nezaobilazno vrelo za proučavanje brojnih sastavnica iz paške povijesti. To su grbovnik

paškoga plemstva, rodoslovni kodeksi s genealogijama plemićkih i pučanskih obitelji, prijepisi drevnih dokumenata, i drugo. Dio te građe nije do sada bio prezentiran javnosti te je njegovo objavljivanje važan izvor za proučavanje paške onomastike, ali i socijalne topografije grada Paga u srednjemu i ranome novom vijeku.

Završni tekst prve cjeline naslovljen je *Dudićev osik kao krajobrazni ključ* (251-261), a njegov je autor Jadran Kale. U ovome je prilogu riječ o istraživanju suhozidne arhitekture otoka Paga, a kao odabrani primjer autorove analize uvršten je i podrobno raščlanjen Dudićev osik iz okolice naselja Lun.

Središnja cjelina ove monografije, *Toponimija otoka Paga* (263-692), započinje preglednim osvrtom Ante Jurića i Vladimira Skračića pod naslovom *Metodologija istraživanja* (265-267), posebice s obzirom na prikupljanje i prezentaciju građe suvremene paške toponimije. Slijedi *Korpus suvremenih toponima* koji je priredio Ivo Oštarić (271-389), a kojem su pridodane *Toponomastičke karte* u izradi Kristijana Jurana (391-431). Na kraju ovoga, središnjega toponomastičkoga djela knjige, nalazi se *Abecedno kazalo suvremenih toponima* (433-476).

Dva rada cjeline *Povijesna građa* (479-605) bave se izvorima neophodnim za cjelovit uvid i raščlambu povijesti paške toponimije. U prvome tekstu, *Povijesne potvrde paške toponimije* (479-522), čiji su autori Branimir Brgles i Dunja Brozović Rončević, donosi se – uz odgovarajući komentar – šestotinjak povijesnih potvrda paških toponima zabilježenih od najstarijih pisanih vrela do 17. stoljeća. Za svaki se navod donosi i relevantan citat iz povijesnoga vrela, datum zabilježbe te – ako je to moguće – identifikacija i ubikacija toponima. U drugome tekstu Josip Faričić raščlanjuje *Geografska imena na starim kartografskim prikazima otoka Paga* (523-605). Tijekom povijesnog razvoja kartografije otok Pag prikazivan je na različitim vrstama karata, a među njima autor izdvaja tri osnovne skupine. Prva su općegeografske karte s prikazima Podunavlja, Hrvatske i susjednih zemalja, Dalmacije i susjednih regija te karte s prikazima Zadarske regije; u drugu se ubrajaju pomorske karte Sredozemlja, Jadrana, Zadarskoga akvatorija i samoga otoka Paga, dok u treću skupinu autor uvrštava katastarsko-topografske skice otoka Paga.

Završni dio knjige naslovljen je *Jezična analiza* (607-692). Prvi prilog u ovome bloku započinje tekstom Slobodana Čače *Antički toponimi otoka Paga – izvori* (609-620). Uz osvrt na zabilješke o Pagu u Plinijevu djelu o geografiji svijeta, autor pregledno donosi sve zabilježene antičke toponime Paga i manjih susjednih otoka. *O paškim govorima* naslov je rada Silvine Vranić (621-637), u kojemu se prikazuju fonološke i morfološke značajke govora paških naselja, dok se *Suvremenom toponimijom otoka Paga* i njezinim osnovnim obilježjima bave autori Dunja Brozović Rončević, Ankica Čilaš Šimpraga i Domagoj Vidović (639-679). Završni rad u knjizi djelo je Nikole Vuletića (*Dalmatoromanski praziti u toponimiji otoka Paga*, 681-692). U radu autor potvrđuje još 1950. godine izrečenu teoriju Petra Skoka kako se na otoku Pagu može zabilježiti tek neznatan broj starih romansko-dalmatinskih naziva za konfiguraciju obale i terena, za rtove, uvale, obrađene čestice i uzvisine. Sve ove kategorije toponima u velikoj su većini hrvatskoga podrijetla, a pored njih postoji tek manji broj toponima romanskoga podrijetla, koji su stvoreni od hrvatskih općih riječi (apelativa).

Na samome kraju knjige nalaze se sažeci na stranim jezicima (693-712).

Petu po slijedu knjigu u izdanju zadarskoga Centra za onomastička istraživanja možemo – bez obzira na to što možda i nije bila predviđena prvotnim projektnim promišljanjima – smatrati kontinuitetom u sustavnom i rezultatima upečatljivom radu projektnoga tima na čelu s Vladimirom Skračićem. Nakon zadarsko-biogradskih otoka te otoka Murtera, otok Pag zasigurno je bio veći i zahtjevniji istraživački izazov. Opsežna monografija, stotine stranica konkretnih podataka sakupljenih i prezentiranih na jednome mjestu, kao i odličan prateći ilustrativni dio, konkretan su prinos povijesti (ne samo toponomastike) otoka Paga i poticajna smjernica za sličan istraživački pristup drugim dalmatinskim otocima.

Lovorka Čoralić